

SOUTĚŽ

Putování Štěpánovským rudným revírem

část 1.

Vážení příznivci historie a přírody našeho regionu, do rukou se Vám dostala první část průvodce po lokalitách spojených s historickým dolováním ve Štěpánovském revíru. V první části trasy navštívíte čtyři místa, kde si budete moci prohlédnout vybrané jevy a objekty související s dávnou hornickou minulostí kraje. Na každém ze zastavení Vás čeká krátký informativní text a interaktivní úkol. Pokud se Vám podaří úspěšně splnit všechny čtyři úkoly, získáte heslo, které Vám poslouží k otevření druhé části průvodce.

V případě, že vyřešíte i druhou sadu zadání, opět se čtyřmi úkoly, získáte heslo k otevření finálních pokynů, kam a v jaké podobě odeslat doklady o absolvování obou tras.

Pro každého řešitele, případně každou skupinku řešitelů, které se podaří zdolat obě trasy, čeká diplom a pro tři náhodně vylosované řešitele připravíme věcnou výhru s havířskou tematikou. Losování proběhne až po ukončení celé soutěže v září roku 2024, pořadí odeslaných odpovědí tedy nehraje roli.

DŮLEŽITÉ INFORMACE

Abychom měli jistotu, že řešitel nebo skupinka řešitelů opravdu zdolali obě zadané trasy a nedocházelo snad k nějakému nečestnému jednání, potřebujeme doklad o navštívení každého stanoviště. Tímto dokladem bude fotografie (selfie) řešitele či skupinky řešitelů na každé z lokalit. Celkem tedy během obou výletů shromáždíte osm fotografií. Při fotografování dbejte na to, aby bylo vždy možné bezpečně určit, zda byla fotografie pořízena opravdu na daném místě. Pokud jde například o zastavení u nějaké budovy, je vhodné, aby byla aspoň její část viditelná na fotografii. V případě, že nebudou dodány všechny fotografie, nebude možné zahrnutí mezi úspěšné řešitele.

Během pohybu v terénu buďte opatrní a pokud to bude možné, držte se na cestách. Pokud narazíte na důlní díla nebo jejich pozůstatky, určitě do nich nevstupujte. Samo o sobě je takové počínání rizikové, a především není v souladu s platnou legislativou.

Druhý díl průvodce i finální pokyny jsou k dispozici na webu Městyse Štěpánov nad Svratkou, stejně jako tento dokument. Jedná se o zaheslované PDF soubory, k jejich otevření je zapotřebí zadat heslo, které sestavíte na základě správně splněných úkolů. Otevření je možné v běžných prohlížečích PDF souborů i v chytrých mobilních telefonech.

Pro orientaci v terénu a vyhledávání souřadnic jednotlivých zastavení vřele doporučujeme použít aplikaci Mapy.cz s možností zobrazení vlastní polohy na mapě a plánování trasy. Souřadnici daného zastavení si jednoduše zobrazíte jejím přepsáním nebo překopírováním do vyhledávače. **Jak se na zadané místo dostanete, je čistě na Vás.** Odstavec s přibližným popisem cesty je pouze informativní.

V případě akutních problémů s úkoly nebo trasou obecně se neváhejte obrátit na Karla Pročku na telefonním čísle 604 600 923.

Heslo pro otevření druhého dílu průvodce:
(celkem čtyři znaky – vepisujte číslice a malá písmena)

--	--	--	--

1.

2.

3.

4.

1. HORNICKÝ CECHHAUS ŠTĚPÁNOV

Souřadnice: 49.5049094N, 16.3402111E

Výchozím bodem naší trasy je veřejně přístupná zahrada domu č. p. 9, ve kterém je od roku 2022 umístěna expozice historického dolování v revíru – Hornický cechhaus Štěpánov. Expozice je přístupná po předchozím objednání, nemusíte tedy být znepokojeni, pokud bude v době Vašeho pobytu v zahradě zavřeno.

Přestože to není na první pohled zcela zřejmé, dům č. p. 9 je jednou z nejstarších stojících staveb ve Štěpánově. Když byl Štěpánov v 1. polovině 16. století povýšen na městečko, došlo k jeho celkové přestavbě. Rozvržení středověké vesnice zcela ustoupilo dispozici raně novověkého městečka s centrálním obdélným náměstím lemovaným „měšťanskými“ domy. Zde v jeho severovýchodním cípu stávaly původně domy dva, byly ale patrně ještě v 16. století spojeny za vzniku dnešního domu č. p. 9, který zabírá téměř celou severovýchodní stranu štěpánovského náměstí. Již v 16. století zde měla sídlit jistá forma důlní správy, věrohodně doložené sídlo Horního a hamerního úřadu tu existovalo mezi lety 1763 a 1773. Při důlní správě tu tehdy fungoval i hornický cech a havíři zde vedli svoji pokladnu. Historický vzhled domu byl bohužel zcela setřen v polovině 20. století, kdy došlo k jeho výrazným stavebním úpravám. Patrně jedinou známkou slavné minulosti domu, dnes pozorovatelnou zvenčí, je torzo znaku Pernštejského panství. Naleznete ho na straně domu obrácené k náměstí (zcela napravo).

Vaším úkolem na prvním stanovišti je prohlédnout si litinové plastiky ze štěpánovských železáren. Vystaveny jsou v zahradě před vstupem do Hornického cechhausu. Na jedné z plastik je ztvárněn znak se čtyřmi poli. Kromě orlice a lva se na něm vyskytuje ještě jedno zvíře. Do prvního pole Vašeho hesla si запиšte první písmeno z názvu tohoto zvířete. Použijte běžný spisovný název, nepoužívejte zdvojnásoběliny. Nezapomeňte se u Cechhausu vyfotografovat!

Litinové plastiky před Hornickým cechhausem a torzo znaku Pernštejského panství

2. ŠTOLA SV. ANTONÍNA PADUÁNSKÉHO

Souřadnice: 49.4932572N, 16.3455544E

Druhým bodem trasy je jedna z mála kompletně zachovalých historických štol v revíru. Na místo se ze štěpánovského náměstí dostaneme po červené turistické značce a následně po lesní cestě podél potoka, který se pod ujčovským koupalištěm vlévá do Svratky. Alternativou může být přesun autem do Ujčova a následná cesta proti proudu již zmíněného potoka.

Na stanovišti si můžeme prohlédnout ústí Štoly sv. Antonína Paduánského. Štola je druhem důlního díla, které je raženo přibližně vodorovně. Ražba této štoly byla zahájena v roce 1767 za účelem odvádění vody ze starších dolů, které se nacházejí výše v terénu (navštívíme je později). Z důvodu nedostatku financí však byly práce zastaveny již roku 1769 a štola nebyla nikdy dokončena. Celková délka štoly je tedy dnes jen asi 50 m.

Do štoly, která je zabezpečena mříží důrazně nedoporučujeme vstupovat! Pobyt v důlním díle je sám o sobě rizikový, zároveň není v souladu s platnou legislativou.

Úkolem u Štoly sv. Antonína Paduánského je přes mříž nahlédnout dovnitř a správně zodpovědět níže položenou otázku. Do druhého políčka Vašeho hesla запиšte písmeno odpovídající správné odpovědi. Nezapomeňte se u štoly vyfotografovat!

- a. Štola je částečně zatopena vodou.
- b. Pár metrů od mříže se nachází asi 1 m dlouhý krápník.
- c. Štolou vede u stropu původní dřevěné potrubí.

Štola sv. Antonína Paduánského obklopená bujnou vegetací

3. DŮLNÍ TAH U HORNÍHO ČEPÍ

Souřadnice: 49.4914642N, 16.3477758E

Třetím zastavením na trase je důlní tah nad vsí Horní Čepí. Od Štoly sv. Antonína Paduánského se sem dostaneme během pár minut po lesních cestách.

Jako důlní tah označujeme soustavu většího množství důlních děl, dnes patrných jako různě velké prohlubně v terénu, která jsou seřazena v jedné linii. Zjednodušeně lze říct, že jednotlivá důlní díla sledují jednu konkrétní žílu s rudou. V případě Horního Čepí se jedná o rudu stříbrnou a olovenou. Těžba zde probíhala ve středověku a později byla ještě dvakrát obnovena. Poprvé pány z Pernštejna na přelomu 15. a 16. století, podruhé v období vlády Marie Terezie ve 2. polovině 18. století. Minimálně v posledním zmíněném období zde byl velký problém s podzemními vodami, které zaplavovaly důlní díla. Právě proto bylo navrženo vyrazit odvodňovací Štolu sv. Antonína Paduánského, která by pod zemí dosáhla až do těchto míst a nežádoucí vodu odvedla. Z předchozího zastavení však víme, že ražba štoly byla ukončena v pouhých asi 50 m, přičemž vzdálenost mezi ústím štoly a místy, kde stojíme je vzdušnou čarou asi 250 m.

V rámci důlního tahu můžeme nalézt dvě důlní díla, která se dochovala v o něco lepší kondici než ostatní. Prvním z nich je tzv. štola Kryštof (nad lesní cestou) a druhým pozůstatek šachtice (pod lesní cestou). Opět zdůrazňujeme, že vstup do důlních děl nedoporučujeme.

Štola Kryštof je z bezpečnostních důvodů ze strany cesty ohraničena krátkým plotem. Vaším úkolem je spočítat, kolik kovových, nahnědo natřených, sloupků tento plot podpírá. Číslo zapište do třetího pole Vašeho hesla. Nezapomeňte se na místě vyfotografovat!

Pohled na tzv. štolu Kryštof

4. VYSOKÁ SKÁLA

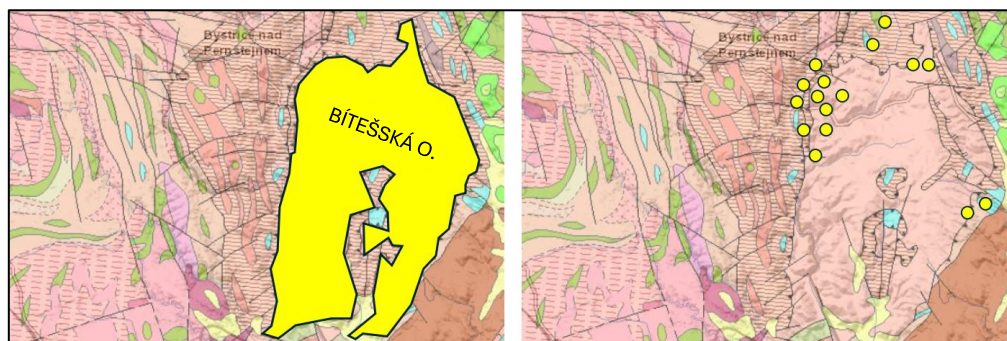
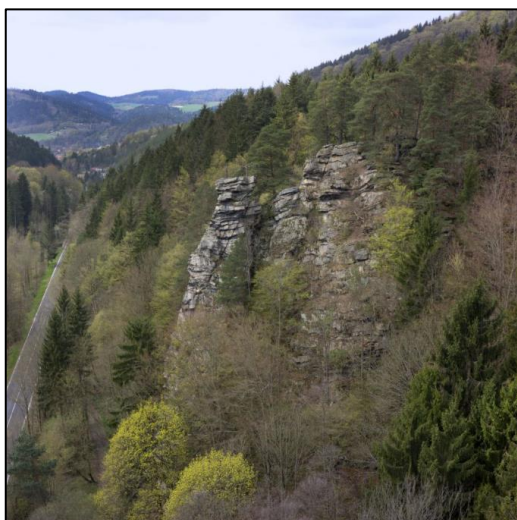
Souřadnice: 49.5023886N, 16.3600925E

Na čtvrté zastavení u Vysoké skály se můžete dostat od důlního tahu v Horním Čepí dle vlastního uvážení po lesních cestách. Případně se vrátíme k autu zaparkovanému v Ujčově a k Vysoké skále přejedeme autem.

Vysoká skála je významnou dominantou údolí říčky Hodůnky. Skalní věž vysoká asi 60 m byla vymodelována dlouhotrvající nerovnoměrnou erozí. Horninu, kterou je Vysoká skála tvořena označujeme jako „bítešskou ortorulu“. Jedná se o horninu přeměněnou (= metamorfovanou), která vznikla působením tlaku a teploty na starší horniny vyvřelé. U Velké Bíteše potom byla tato hornina poprvé popsána. Bítešská ortorula tvoří poměrně rozsáhlé těleso. Právě na okraje tohoto tělesa ortoruly jsou vázány výskyty zrudnění, ložiska a jednotlivé lokality historické těžby. Jejich největší koncentraci nalezneme na jejím severovýchodním okraji, právě ve Štěpánovském revíru.

Poznámka: Možná jste někdy slyšeli také pojem „pararula“, v tomto případě se jedná také o horninu přeměněnou, avšak vzniklou z původních usazených (= sedimentárních) hornin.

Vaším čtvrtým úkolem je zjistit, z mapy nebo dopravního značení, dvojmístné číselné označení silnice I. třídy, která prochází kolem Vysoké skály. Menší z čísel odečtete od většího a výsledek zapišete do čtvrtého pole Vašeho hesla. Příklad: Pokud by bylo označení silnice třeba 35, bude výpočet znít 5 mínus 3 a jako část hesla byste použili výsledek, tedy číslo 2. Nezapomeňte se u Vysoké skály vyfotografovat!

Vysoká skála na leteckém snímku a výřez z geologické mapy zachycující severní část tělesa bítešské ortoruly, žlutými kolečky jsou znázorněny výskyty zrudnění.